

PISMA IZ FRANCUSKE (I)

FRANCUSKI ROMAN 1958

(specijalno za „polja“)

Preuzmem li za literarne sezone terminologiju zemljoradnika, tisućedvestinapadesetosma donijela je francuskrom romanu kvantitativno bogat prinos, zanimljiv više po tendencijama nego po zrelosti ostvarenja, više kao občanje, nego kao djelo. Aparirabramo B. Aragonov „Sveti tjeđan“ (Sémaine sainte) i još nekoliko više manje poznatih imena, tretesetak novih romana, koji su tokom godine ugleđali svjetlo knjižarskih izloga, označavaju na galaskoj literarnoj pozornici potazu mladih pisaca (bilo po godinama starosti, bilo po književnom stvaranju). To je svakako obrabrujuće, i lijepo, i dobro. Ali samo obrađujuće i lijepo i dobro. Ništa što uspijeće, ništa što revolucijski jednako iznijene u kojori će biti riječ, što odusjevjava. Nekoliko knjige koje se ugodno čitaju; zatim produkcija, i mnogo, vrlo mnogo balasta. Tako, da sam se zapatio, asocirajući naslov jednog eseja Francois Mauricija (stari joj akademski mistični nastavnik drugog): »Kako dolazi ideja du pismenosti? Zbilja, to je zanimljivo pitanje. Zašto toliki ljudi pišu romane? Stihovi su zgodnji za izjeljavajuće privatnih kompleksa. I zašto se sve to tiska. Da li je sve to zbijalo potrebno za stvaranje literarnih klime, koja će roditi novog André Malraux ili Alberta Camusa? Možda i jest. Ne znam. Svakako, na kraju godine se dijele književne nagrade — za roman najvažnije Goncourt, zatim Ren a u d.o.t., In tallia, F e m i n a . . . — kulturna javnost je nadelektizirana, novinarji oblijetaju članove jury-a, prognoziraju izdavačima se nadaju u skor kira, po objavljuvanju nagrada snobovi žure u knjižare i kupuju nagradeno djelo, sljede kritike, odobravanja ili protesti (s obzirom na francuski mentalitet ovo poslednje mnogo teže) itd. itd. Ponese se dogodi da jury, naročito Goncourt, izaberu zaistu najbolji roman i da nitko nema ništa protiv. Tako, za Francusku izvanredan slučaj godinu dobio „Zakonac Rogera Vaillanda. U ovogodišnjim razini to je bilo besmisleno i očekivalo.

Možda je i postojalo jedno riješenje ali toliko smrton i nekomformistično da ga nijedan jury nije htio na sebe preneti. Ukratko, akademicitet je prevlada. Tako ODMOR RATNIKA (LE REPOS DU GUERRIER) CHRISTIANE ROCHEFORT minoiden. Možda je i dobro da nije nagraden. Toliko grubo, udarajuće nov po svojim estetskim i moralnim konceptima, toliko divlje, vječi neprijateljstvo prema izvjesnim pojmovima naše civizacije, i to ne na namještenu, deklamatorski, hiperirođani način mlađih Englesa i Osbornom na čelu, već iskreno, iskonski, krovno, nije ni mogao očekivati jedno diplomsko državljeno priznanje, bilo bi parodikalno da ga je dobro. Ja sam još ne znam što da mislim o toj knjizi. Ne mogu reći

da sam oduševljen. Kritika jest. Kažu da je to najveće otkriće godine. Otkriće svakako. Recimo da sam frapiran, iako ta riječ izražava samo d'otuška. Pridržavam si pravo da očitujem opisnje progovorom o Christiani i njegovom umornom ratniku. Reči stog rodnog kraja. Reske plohe sunca, vodeni brzaci, omeđeni sa obib strana prasumskim zelenilom, i onda more, kristalno, užarenje, sjajno golenjem zrcala, tropsko more, koje ulazi u sive pore bijea, opija, zarobljava. U tom ambijentu se odigrava prelazna faza vremena, faza budenja svjetla džungle, baklji i bukvjena, njegovog prelaza u ovaj svijet politike. Ali veza između dva svijeta ostaje. To je snaga prohodnika, jer snamo zdravim narom, samo Lezarda, koja spaja zemlju i ocean, pokazuju put svjetla. Uskoci i More. Morevi provlače se kao lajtmoći, prelaze u obogađivanje vježnog elementa, mora, koje uopire do u mozak. Sjetimo se Cumusovo „Opsadno stajanje, sjetimo se krikova njegovih zatočenika kuge: »K moru, k moru... Mi smo djeца mora. Tamo dolje moramo stići... na devišću žale gdje pijesak ima svježinu usana, gdje pogled nosidaleko do umora... Konacno more, more slobodno, voda koja ispirje, vjetar koji oslobada...« Ako slično, zar ne? Dubovo očinjeno Glissantove proze dakle nije teško ustanoviti. Ja volim Camusovo „Ljetom i Camusovo „Opsadno stajanje“. Trebav bih odbit odličnu odusjevajuću „Lezardom“. Ipak nisam. Priznajem Glissantu dobre namjere i izjednačivost (kažem originalnost, jer se na Camusovu otkrivene puteve i suviše brzo zaboravio, pa ih treba ponovo otkrivati). Jasno, i poetičnost... Zašto sam ostao bladan u doticaju sa svjetom, koji me je kod Camusa odusjevio? Zar zato, što se Glissant vraća k svjetlu meni stranom, što je Hellenina, ljepeza zamjenjena snagom prasume? Sigurno ne. Kriv je ipak Glissant. Kriv je zato što je jedan fluidnog, poetskoj maleriji pristupio programatski, skoro didaktički, što je u jednu čisto poetsku priču uplio realističke, gotovo naturalističke poente socijalne kritike (a poetičnosti je socijalni kritiku podigla u oblike apstrakcije, gdje potpuno gubi oštrinu i sugestivnost, samoj sebi podrežavši krila), što njegove osobe suviše govore o mnom, govore toliko da se od riječi vise ne čuju njegov sum, i što verbalna poljopriva na kraju prekrije sve. Pisac „Lezarde“ je rekao na jednom mjestu da „Antili trebaju realizirati jednu vlastitu osobitost, koja će biti potpuna harmonija između pradjedovskog afričkog nasijeda i evropskih kulturnih učenja“. Ostalo je da napasti da istovremeno bude i poetičan i političan i polemičan, možda će to već u njemu uspeti. Zasad još nije.

„VELIKI KLIPAN“ (LE GRAND DADAIS) BERTRANDA POIROT-DELPECHA (nagrada Interalli) odgovara svim, već klasičnim zakonima modernosti. Mlađi se nalazi pred sudom. I vrpca se počinje odvijati unatrag. Redaju se barovi, alkohol, streaptease, izgredi, sukobi sa smoramom roditeljima i zakonima društva. Niz eleminata revolta kojima pribjejava jedna zbijenja generacija, zbijenja samo u izboru puta i smrta, ali izvanredno ljeđidna u kritici, blistavo ironična uocijenjivanju okoline, pa i vlastitih podvigova. Na ovom posljednjem insistiram kao posebnoj vrijednosti Delpechovog romana (pored izvrsne stvorene atmosfere). Francuski duh izgleda dobro srušava sutišinsku banalnost i tragikomičnost izjednachts oblika bunta. Ako im ipak pristupa, to radi zato što ne vidi ništa drugo moguće, ili presto jer mu se svida, ne pridajući si stoga oreoleročitosti.

PHILIPPE SOLLERS. dvadesetdvodogodišnji autor CUDNE SAMOĆE (UNE CURIEUSE SOLITUDE) osvaja punim i soježim talentom. Dalje vidjet ćemo.

Konačno: nije to remek-djelo. Nikako. Ali u literarnoj atmosferi prezaštenoj svim mogućim i nemogućim, stariim i mlađim ljetutim ljudima, Walderova fina, kratka, elegantna, neprepoznavljiva psihološka priповijest, sa uvjerenjem zaključkom Eleonore de Mesmes da su situacijama naizgled bezizlaganim učiščem postoji neki izlaz, osvježava i sumrije.

SUNCE

Svi su ljudi pokušali da sidu u pečinu iz koje biježi oko i zidovi postaju tijesni za jedan zvezet kosti, na svakoj strani iz mene mlaž nebo i zemlju spaja i kruže djece i kruže moji mrtvi. Neko me za kosti mjesto za jesik vuče da zorbim južno sunce tajnom podvijalog zuba kad krije mudrosti zvijezde u kolijevci na platu. Svečanost sunca u tajnoj večeri mlađa postaje muk u rmisi, izdaje svoje kćitne da vas ne istanča bilje. Tako raspoljani od svog mirisa i lika biježeci kroz staklo postajete svoji lutke, obliva spektar žuljeve jednog vijeka.

Blažo ŠČEPANOVIĆ

franc kafka

OSTAVITE ME NA MIRU

Bilo je rano ujutro, ulice čiste i puste, išao sam na stanice. Kada uporediš vreme na satu na tornju i na svome satu, opaziš da je već mnogo kasnije no što sam mlađio. Morao sam veoma da žurim, strah zbog ovog oskrča navede me da posumnjam u ispravnost puta, nisam se još najbolje snalazio u tome gradu. Na srecu bio je u blizini jedan policijac, potrač k njemu i sav zadržan zapitah ga za put. On se nasmeja i reče: »Mene pitat će put?« Da odgovorih »jer sam ne mogu da ga nadem«. »Ostavi, ostavi me na miru! reče on i okreće se osećajući kaj ljudi koji hoće da ostani sami sa svojim smehom.

MALA BASNA

»Ah! reče miš svet postaje svakim danom sve manji. U početku je bio tako širok da sam se bojao, trčao sam dalje i bio sam srećan kada bih najzad u daljinu ugledao s leva i s desna zidove, ali ti dugi zidovi tako brzo se približuju jedan uz drugi, da sam ja već u posljednjoj sobi gde u uglo stoji klopka u koju trčame. — Treba sam da promeniš gravac bez žanja reče mačka i poždera ga.

ČIGRA

Jedan filozof mortao se uvek tamo gde su se igrala deca. Čim bi video da neki od dečaka ima ciguru, odmah bi se počeo prilkradati. Čim bi se cigara zavrta, filozof bi se odmah bacio na nju da je uhvati. Ništa ga se nije ticalo što deca vrste i pokušavaju da ga odvrate od svoje izgradačke; kada bi dočepao cigru dok se ona još vrti, bivao bi srećan, ali samo za trenutak, zatim bi je bacio na zemlju i otčao. Mislio je naime da saznanje svake sitnice, kao naprimjer zakovirane cigre, doista daje da se upoznalo ono što je opte. Zato se nije bavio krunipin problemima, to bi mu izgledalo kao rasipništvo. Ako se stvarno upoznava najmanja sitnica, sve će se saznati, zato se on bavio samo cigrom u pokretu. I uvek kada bi video pripreme za puštanje cigre, nadao se da će mu sada uspeti, a dok bi se cigara vrtela, jureći bez daha za njom nada bi mu se pretvarala, u sigurnost; ali kada bi potom već držao glupi komad drveta u ruci, pozillo bi mu, krik dece koji dotada nije čuo sada bi mu parao uši, gonio ga, i on bi se zavrteo kao cigra nespretno šibana bićem.

Preveo Petar VUJCIĆ

Paul Kle:

Mali indijanac

